

BYUDJET DAROMADLARI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA HUDUDLAR SOLIQ SALOHIYATINI OSHIRISH

G'oyimov Xusayin Bahodir o'g'li

Bank Moliya Akademiyasi tinglovchisi
Qashqadaryo viloyat ko'kdala tuman soliq inspeksiyasi yuridik
shaxslarga xizmat ko'rsatish shòbasi soliq katta inspektori

Kuziyeva.N.R.

Ilmiy rahbar:

Toshkent Moliya Instituti "Soliqlar va Soliqqa
tortish" kafedra mudiri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10673221>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 07-February 2024 yil
Ma'qullandi: 14- February 2024 yil
Nashr qilindi: 17- February 2024 yil

KEY WORDS

Soliq, byudjet, metod, iqtisod, samaradorlik.

ABSTRACT

Respublikamizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri soliq siyosatini erkinlashtirishdir. Ushbu tezisda byudjet daromadlari barqarorligini ta'minlash masalalari ko'rib chiqiladi.

Mamlakatimizda davlat byudjetining, ayniqsa mahalliy byudjet daromadlari barqarorligini ta'minlashda hududlar soliq salohiyatini oshirish muhim ahamiyatga egadir. Umuman olganda, hudud soliq potentsiali deganda, soliq qonunchiligining amal qilishi sharoitida tahlil etilayotgan davrdagi soliq, boj to'lovlarining ehtimol qilinadigan maksimal summasi, shuningdek soliq va bojxona organlarining nazorat ishlari natijalari bo'yicha qo'shimcha hisoblangan soliq to'lovlari summaları, ya'ni bu haqiqiy yig'ilgan soliqlar miqdori bilan byudjet daromadlarini potentsial to'planishining qobiliyati o'rtasidagi farqdir.

ASOSIY QISM

Soliq potentsiali iqtisodiy tuzilma va uning soliqqa tortiladigan, soliq bazalari orqali aniqlanadigan resurslar bilan ta'minlanganligi bilan xarakterlanadi hamda mahalliy byudjetlar daromad qismi bazasining shakllanishiga ta'sir qiladi [2].

Hudud soliq bazasini baholashda hududning hududiy mulki daromadliligi va byudjet samaradorligi, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilma sifati hamda hudud tarmoqlarining texnologik yangilashdagi ehtiyoji, transport ta'minoti kabilarni hisobga olish lozim.

Shuningdek, soliqqa tortiladigan bazaga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi bir qator omillarni ham hisobga olish kerak. Bular: iqtisodiyotdagi to'lovsizliklar, ish haqi bo'yicha qarzdorlik va boshqalar. Asosiy soliq to'lovchilarning soliq bazasining o'zgarishiga, ularning moliyaviy ahvoriga, hisob-kitoblar shakllariga ta'siri albatta tahlil etilishi lozim.

Soliq potentsialini baholash yordamida soliq daromadlarini rejalashtirish mahalliy davlat boshqaruvi organlariga quyidagi qo'shimcha ustunliklarni berishi mumkin [4]:

- zamonaviy modellar asosida hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini o'rta va uzoq istiqbolli prognozlash imkoniyati;

- soliq solish bazasini oshirish uchun va mahalliy byudjetlarga soliqlarga bog'liq bo'lmagan qo'shimcha daromad manbalarini ta'minlash maqsadida davlat mulkidan samarali foydalanish uchun bozor infratuzilmasini rivojlantirishni rag'batlantirishda mahalliy davlat hokimiyati organlarining manfaatdorligini oshirish (masalan, binolarni ijaraga berish, reklama xizmatlari va hokazolar);
- mahalliy hokimiyat organlarining soliqlar bo'yicha qarzdorlikni qisqartirishdan manfaatdorligini oshirish, chunki soliqlar yig'ilishining pasayishi yuqori turuvchi byudjetdan moliyaviy tushumlarni oshirish bilan qoplanmaydi;
- ro'yxatga olinmagan moliyaviy-xo'jalik faoliyati sub'ektlarini aniqlash, hisobga qo'yilmagan soliqqa tortish ob'yektlarini aniqlash orqali mavjud soliq bazasidan to'liq foydalanishdan manfaatdorlikni oshirish va qo'shimcha soliq daromadlarini olish;
- aniqlangan hisobga olinmagan ob'yektlar va ro'yxatga olinmagan xo'jalik sub'ektlari bo'yicha operativ choralar ko'rish va mahalliy byudjetlarga barqaror soliq tushumlarini ta'minlash mumkinligi;
- yangi axborot texnologiyalarini joriy etish, texnologik jarayonlarni olib borishning zamonaviy tizimlari va operativ boshqaruv vositalari bilan jihozlash, xarajatlarni optimallashtirish hamda moliyaviy va soliq organlarining resurs ta'minotini rivojlantirishdan manfaatdorlikni oshirish.

Hududni yanada iqtisodiy rivojlantirish maqsadlariga erishish uchun barcha mavjud resurslarni safarbar etish zarur, chunki hududning optimal soliq potentsiali – bu iqtisodiy o'sish sur'atlari bilan ijtimoiy dasturlarning bajarilishi o'rtasida optimal nisbatni ta'minlashni nazarda tutuvchi soliqqa oid samarali sa'y-harakatlar hisobga olingan potentsialdir.

Hozirgi vaqtda mahalliy byudjetning moliyaviy imkoniyatlari indeks-defelyatorlarni to'g'rilash bilan, ya'ni hududning daromad imkoniyatlarini hisobga olmasdan asosiy davrda yig'ilgan soliq tushumlari to'g'risida ma'lumotlar asosida bashorat qilinadi. Bu kabi yondashuvda o'z-o'zini idora qiluvchi tuzilmalar

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, iqtisodiy yuksalish va moliyaviy barqarorlik talablariga javob beradigan soliq tizimini yaratishda soliq islohotini amalga oshirish natijasida soliq yukini mumkin qadar past darajada bo'lishiga erishish muhim rol o'ynaydi. Ammo shu bilan bir qatorda, soliqlarning fiskal ahamiyatini oshirishda tadbirkorlik sub'ektlari to'laydigan soliqlar muhim ahamiyat kasb etadi. Tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan to'lanadigan soliq tushumlari byudjet daromadini ta'minlashning asosiy manbai hisoblanganligi sababli davlat oldida turgan vazifalarni hal etishda katta ahamiyatga ega. Bugungi kunga qadar mamlakatimizda tadbirkorlik sub'yektlari uchun yetarli darajada imtiyozlar, preferensiyalar va qulay imkoniyatlar yaratilgan bo'lsada, ammo ularga yanada qulayliklar yaratish orqali ushbu ishlar amalga oshirilsa, kelajakda davlat siyosatini amalga oshirishda byudjet daromadlarida soliq tushumlari oshishi uchun zaruriy omil bo'lib hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Xomma A., A.Tangirqulov, Sh.Toshmatov, I.Norqo'ziev va N.Roziqovlar. Soliq qarzi va uni undirish. O'quv qo'llanma. - Toshkent, Soliq akademiyasi, 2010. - 114-B.
2. Jo'raev A., Toshmatov Sh. va boshq. Soliqlar va soliqqa tortish: O'quv qo'llanma.-T.: "NORMA", 2019.-184 b.

3. Usmonova, D. (2022). TO STUDY THE IMPORTANCE OF TRANSPOSITION OF WORD CATEGORIES IN ENGLISH. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(10), 128-131.
4. Usmanova, D., & Shodieva, G. N. K. (2022). Issues of classification of word categories in the Uzbek language. Academic research in educational sciences, 3(6), 1276-1280.
5. Usmanova, D., & Shodieva, G. N. K. (2022). Issues of classification of word categories in the Uzbek language. Academic research in educational sciences, 3(6), 1276-1280.
6. Azatbaevna, S. S. (2023). THE ATTEMPTS OF CURRENT KARAKALPAK POETRY TO ACHIEVE THE LEVEL OF WORLD POETRY.
7. Raqiboyevna, G. M. (2023). Hereditary Pigmentary Degeneration. American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149), 1(10), 146-149.
8. Kaipbergenova, S. (2024). APPROACHES IN COMPUTER LINGUADIDACTICS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES USING NETWORK TECHNOLOGIES. Models and methods in modern science, 3(1), 255-257.
9. Abdilkadimovna, K. N. (2023). THE IMPORTANCE OF GENDER EQUALITY IN VARIOUS FIELDS. Best Journal of Innovation in Science, Research and Development, 474-478.
10. Abdilkadimovna, K. N. (2023). Manifestation of Social Equality Criteria in Gender Issues. Miasto Przyszłości, 42, 221-224.
11. Abdilkadimovna, K. N., & Jamolidinovich, D. Z. (2023, May). TEACHING GRAMMAR USING INDUCTIVE METHOD. In " CANADA" INTERNATIONAL CONFERENCE ON DEVELOPMENTS IN EDUCATION, SCIENCES AND HUMANITIES (Vol. 9, No. 1).
12. Barzиеv, O. (2021). LYRICAL INTERPRETATION OF "I" IN THE POETRY OF ANBAR OTIN, DILSHODI BARNO AND SAMAR BONU. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES, 2(06), 61-66.
13. Barziyev, O. H. (2021) Фарғона номи билан боғлиқ анъанавий поэтик туркумлар. НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК. ФерГУ, 3(3), 108-114.
14. Barziyev, O. H. (2021) Traditional poetic series associated with the name of Fergana. Scientific journal of Fergana State University, 3(3), 108-114.
15. Barziyev, O. H. (2018). ANALYSES OF UZBEK POETRY AND TURKISH LITERATURE, IT'S FREEDOM AND NATIONALITY AT THE SECOND PART OF SIXTH CENTURY AND AT THE BEGINNING OF THE XXTH CENTURY. Theoretical & Applied Science, (7), 48-51.
16. Mayburov I.A. (2017) Soliqlar va soliqqa tortish: mutaxassisliklar bo'yicha tahsil olayotgan universitet talabalari uchun darslik; tomonidan tahrirlangan I.A.Mayburova. –M.: - 655b.
17. Abdillajonovna, S. S. (2023). TILSHUNOSLIKDA MEDIA MATN TALQINI VA TAVSIFI. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(9), 12-22.
18. qizi Lutfiddinova, H. B., Abdurahmanov, M. G., & Sharipova, S. A. (2023). INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF LEXICAL COMPETENCE IN TEACHING NEWSPAPER CLICHES AND PHRASES. GOLDEN BRAIN, 1(6), 118-121.
19. Abdillajanovna, S. S., & Rustamovna, A. J. (2022). Lexical semantic study of legal terms in English and Uzbek languages. Journal of Pedagogical Inventions and Practices, 15, 63-65.
20. Mahmudova, N., & Sharipova, S. (2022). METONYMY IN ENGLISH. Science and innovation, 1(B8), 30-33.
21. Normurzayev U. (2021). O'zbekistonda investitsiya jozibadorligini yanada oshirish

maqsadida ayrim tarmoqlarni qo'llab-quvvatlashda soliq imtiyozlari va preferensiyalarining samaradorligini tahlil qilish. Iqtisodiyot va ta'lim, (6), 82-86.
https://doi.org/10.55439/ECED/vol_iss6/a285

INNOVATIVE
ACADEMY